

בניירת? מה עמד מאחורי פעולות התגמול? ראש משקיפי או"ם טוען בספר סנסציוני:

הם ריצו במלחמה!

הישראלית. אך האם היו הפיורים האלה דרושים — ולשם מה?

על כל פנים, סיור כזה הופעל גם ביום התקרית. לפי כל הסימונים, מדוח ברנס, מסתבר כי סירת המישטה נשלחה ב־10 בדצמבר לגרימת תקרית, שתשמש אמתלה להתקפה, שבלי ספק הוכנה לפני אותו יום. כי: שום אדם, שיש לו איזו ידיעה שהיא בעניינים צבאיים, לא היה מאמין שהתקפה מורכבת ומתואמת כזאת לא תוכננה זמן רב מראש. ואכן: הנימוקים שפירסם משרד החוץ הישראלי היו רק תירוץ, ותירוץ לאי משכנע ביותר.

מדוע, אם כן, הוכנה הפעולה? הכונה המיידית, לדעת ברנס, הייתה להכריח את הסורים להחזיר את ארבעת החיילים הישראליים שנפלו בשבי בשעה שחררו לשטח סורי כדי לחבר שם מכשיר-האזנה לקו טלפוני. החייל החמישי (אורי אילן) התאבד בכלא הסורי. הוא לא עונה, אולם חוקריו אמרו לו כי חבריו הוצארו להורג, ואיימו עליו בגורל דומה אם לא יספק להם ידיעות.

חוץ מזה התקרבה סוריה באותם הימים למצרים, והכוונה (של פעולת כינרת) הייתה, איפוא, לרמוז לסורים שלא יהדקו יותר מדי את קשריהם עם מצרים, אשר לא תוכל להגן על אדמת סוריה.

המוזר הוא כי באותם הימים עצמם השתדל עבד אל-נאצר בכל כוחו לשכנע את הסורים להסכים לחלוקת מיהירדן בין ישראל והערבים לפי תוכנית ג'ונסטון.

ג'ונסטון סיפר לי שהמצרים מילאו תפקיד קונסטרוקטיבי במשאומתן, והתאמצו לשדל את הסורים והירדנים להסכים. אולי נבע הדבר מכך שנאצר קיווה אז לקבל סיוע אמריקאי ניכר לבניית סכר אסואן.

באותו יום הזמין בן-גוריון את ברנס לשיחה דחופה, למרות שהיה זה יום א, בו נחים אנשי או"ם הנוצריים. השיחה נסתיימה בשעה חמש אחריצהריים. דובר בה רק על יחסי ישראל-מצרים. כעבור חמש שעות בלבד החלה התקפת צה"ל בגבול סוריה — דבר (המשך בעמוד 10)

מבוססים על האמונה, כי המשפט והצדק תמיד לימין ישראל... דומה שחישראלים לא פיקפקו מעולם כי בכל מעשיהם הצדק אצלם.

ולגבי טיב הבטחתי: הכוחות הישראליים התעלמו מן ההבטחות שהבטיח מר בן-גוריון. או: היתה זו הפרה גלויה של ההבטחות שהבטיח מר בן-גוריון. או: אולי הפרתי בהערכת כנותן של ההצהרות הפומביות של מר בן-גוריון.

שום אדם בעל חינוך אנגלריסטי אינו יכול להיות קיצוני ביותר בשעה שהיא רוצה לומר על פלוני שהוא, פשוטו כמשמעו, שקרן.

לעומת זאת נידמה כי ברנס מאמין בכנותו האישית של עבד אל-נאצר. כאשר השליט המצרי הצעיר פועל בצורה שאינה נראית לו, כותב ברנס: "נאצר מקבל ידיעות מסולפות על הנעשה בגבול רצועת עזה". לדעת ברנס, לא היתה לעבד אל-נאצר באותה תקופה שליטה מוחלטת על חייליו, בניגוד לבן-גוריון.

אם כן, מדוע עשה עבד אל-נאצר כה מעט כדי למנוע את החרפת המצב? לדעת ברנס, היה מרחב-התמרון של השליט המצרי מוגבל ביותר. הוא היה צריך להתחשב בדעת חבריו במועצת הקצינים החופשיים, כי אחרת היו מפילים אותו וממליכים קצין אחר תחתיו. הוא היה צריך להתחשב בדעת עמי ערב, אותם רצה למשוך לצידו, ובדעת הפלטים ברצועת עזה. ובעיקר: עליו היה לשמור על יוקרת הצבא המצרי ועל המוראל שלו, כי צבא זה היה הבסיס היחיד לשלטונו.

מכל זה מתקבלת תמונה מוזרה ביותר: בעוד שבן-גוריון, ראשי הממשלה במדינה דמוקרטית, יכול היה לעשות ככל העולה על רוחו, הרי עבד אל-נאצר, דיקטטור מכל הבחינות, היה רחוק מלהיות חופשי במעשיו.

מעשה נואל מאד!

כך הוסיפה שרשרת פעולות-התגמול להתארך ולהתרחב. לפחות חלק מהן נבעו, לדעת ברנס, מפרובוקציה ישראלית מתוכננת. השיטה, כפי שהיא מתאר אותה: משורייני ישראל היה נע ללא שום סיבה סבירה לאורך השביל הנמצא על הגבול ממש, בצד הישראלי. חייליו של עבד אל-נאצר, שפחדו מפני התקפה ושעוד היו נזעמים על ההתקפה הקודמת, פתחו באש.

כעבור כמה שעות היו הישראלים פותחים בהתקפת-תגמול גדולה, שהוכנה עוד מקודם לכן.

האשמה זו חוזרת כמעט בכל פרק מפרקי הספר. כך: "הפטרולים הישראליים, שנורו או שמוקשו, היו מסיירים ליד קו התיחום ממש, והם היו פגיעים מאד... (אם) הישראלים לא יחדלו מלקיים את הסיורים בצורה פרובוקטיבית יותר מן הצורך, עלול המצב להחמיר."

או: "אחרי פשיטת-התגמול בעזה היה הצבא הישראלי שולח את הפטרולים שלו לסייר בגלוי לאורך קו-התיחום, כמו מתגרים בחייל-המצב של רצועת-עזה לפגוע בהם." או: "(המצרים טוענים כי) הישראלים טורחים תוקפניים כדי להצמיח תקריות." או: "יחידה ישראלית עסקה בתרגיל של קריאת-מפות סמוך לקו-התיחום — מעשה נואל מאד."

או: "(עליידי פרישה מוועדת שביתת-הנשק) יכלה ישראל לפתח או להמציא סיבה למלחמה נגד מצריים כל אימת שהשעה נראתה כשרה — ולא עבר זמן רב עד שהוכשרה השעה."

ברנס אינו טוען, כמוכח, שישראל לא היתה זכאית כהחלט להפעיל סיורים בשטח שלה, אפילו במרחק של שני מטרים מן הגבול. הוא רק טוען כי הדבר נעשה בכוון כדי לחמם את הגבול ולהכשיר את האווירה למלחמה.

אם היתה פרובוקציה, כפי שסבור ברנס, מדוע נענו לה המצרים? מדוע לא הקפידו למנוע תקריות, מדוע נקט עבד אל-נאצר, כעבור זמן מה, את השיטה הנוראה והבווייה של שליחת הפיזאיון לרציחת נשים וילדים?

לדעת ברנס הלך השליט המצרי בדרך שפלה זו מפני שלא היתה לו ברירה. היה עליו להגיב, איכשהו, על פעולות-התגמול, כדי שלא לאבד את יוקרתו בעיני העולם הערבי. הוא פחד להשיב מלחמה צבאית שערה, בידעו כי צה"ל ינצח את צבא מצרים. על כן בחר בדרך הקלה ביותר — והכתים את מיטרתו בכתם השחור ביותר. בזאת עזר, לדעת ברנס, לישראל — כי התעמולה הישראלית פירסמה את מעשי הפיזאיון, רכשה את אהדת העולם והכשירה את הקרקע למיבצע-סיני.

אולם עוד יותר חשובה היתה תגובה אחרת של עבד אל-נאצר: עיסקת-הנשק עם צ'כוסלובקיה. מארע היסטורי זה, שהכניס את ברית-המועצות כפעם הראשונה למרחב, היה (לדעת ברנס) תוצאה ישירה של התקפות צה"ל על עזה ועל ח'ייוניס. "מעולם לא העלה שום ישראלי את הרעיון, כי המדיניות התקיפה של בן-גוריון ודיין היא שהכריחה למעשה את נאצר להסכים להצעות הרוטיות-הצ'כיות בדבר אספקת נשק."

שורות אלה לא יחפכו את בן-גוריון ודיין על לב הקוראים בעולם המערבי.

תגובה שלישית של השליט המצרי היתה להמציא קרבות ונצחונות כיד הדמיון הטובה על תועמלניו. ברנס מספר על מיקרים כאלה בלעג עדין. אחרי הנצחונות המדומים, בהם הודיע הצבא המצרי על הריגת 200 חיילי צה"ל שלא היו ולא נבראו, שלח ראש ממשלת ירדן לעבד אל-נאצר מברק לגלגני בו הכריז: "אני בטוח כי הצבא המצרי עתיד לנחול עוד הרבה נצחונות דומים!"

הפצצה שהעיפה את שרת

אחד הפרקים החזקים ביותר בספר מתאר בפרוטרוט את ההתקפה הגדולה של אמה דיין על העמדות הסוריות בחוף הכינרת, בדצמבר 1955. ברנס מגיע כאן להריפת רבה — אולי מפני שנידמה לו כי בן-גוריון רימה אותו אישית.

כנימוק לתקרית שימשה התקפת-יריות סורית על סירת-המישטה, ששטה ליד החוף הסמוך לגבול הסורי. לדעת ברנס, היה סיור זה פרובוקטיבי גרידא. ברוב המיקרים התלוננו הישראלים על יריות לא על סירות-דייג, אלא על סירות-מישטה, שנהגו לשוט בקרבת החוף גם כשלא היו סירות-דייג ישראליות. הסורים ראו בזאת פרובוקציה. היתה זאת, ביס-כינרת, אותה השיטה שנקטו הפטרולים הישראליים הממוכנים על גבול רצועת-עזה.

הדבר היה מותר לישראל — כי הים כולו נמצא באזור הריבוניות

1956: לוחמי צה"ל בעת פעולת-התגמול הגדולה בקלקיליה